

Reg. No. 187

૭૯૬

એક ખાનબહાદુર કે જનામેકી કહાની.

તા. ૩ ડીસેમ્બર ૧૯૨૦ કો દહલોમે ગુઝર
હુવા વાકેઆ.

પખલીશર.

303

હસાખાન જહાંગીરખાન નશતર
સરખંચ અફઘાન.

કાલુપુર—અમદાવાદ.

કોપી ૨૦૦૦

પરેલી મળનખા.

I

18-2-1921

એક ખાનબહાદુર
કે જનામેકી કહાની

૯૧૨૭

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી ડૉપીરાઈટ-ચેમ્બર

ધી સીટી પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં
શા. ચંદુલાલ હગનલાલે છાપ્યું.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૌટુંબિક વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૫૧૨૭

વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ અંતિમ અંતિમ અંતિમ
૩૨૧૯૧

વિષય ૪૩૬૮:૩ ૩૬૮

૭૮૬

એક ખાનખહાદુરકે જનાઝેકા હશ્ર.

ઝીલ્લત વ તેહકીર ઓર ઈઝઝત વ
તવકીરકા સબક આમોઝ નઝઝારા.

કોમ ફરોશોકે (લિયે દરસે ઈબ્બરત.

જનાઝા કબ્રસ્તાનસે વાપિંસ ફર દિયા ગયા.

ફાઅતબેર યા ઉલિલ અનસાર.

તા. ૩, ડીસેમ્બર ૧૯૨૦ કી સુબેહ હી સિદ્દુસ્તાનની તારીખ
મેં હમેશા યાદગાર રહેગી જગેકે હિસ સુબેહકી દો પેહરે ગોયા એક
મેહશર અપને સાથ લાઈ ઓર ફરદાએ કયામતરી જગએ એક-
તિસાબે આઅમાલ ઓર બાઝુરસે અફઆલકે લિયે એક યજ્ઞ અ-
દ્વેષા ઇનસાફ કે કાયમ કર દિયા તાકે ખરે ઓર ખેરે, હક ઓર
ખતિલ સદાકત સિઆરી ઓર કિઝમ પેરસ્તી કે નસાબતો દુનિયાકે

આગાહ કરે એર ખતલાદે કે કલ ધન લોગોં કે સાથ છુનકી
ઝીંદગી કે લમહાત ખાતિલકી હિમાયત એર હકસે અચ્ચારાઝમેં
ગુઝીર હે જો કુછ હોગા ઉસકી નોધયત યે હોગી.

દેહલી વાલોં કે કયા માલુમ થાકે તા. ૩ ડીસેમ્બરકી સુખેહ
સુખેહ કયામત હોગી એર અપને સાથ ગાફિલ, સરકશ એર નમસ્કો
મગર ધનસાનોંકી ઇખરત વ બસીરતકે લિયે ખુદા માઅલુમ કિસ
કદર સામાને મોએઝત વ નસીહત લાયગી કે મુદદેંકી મખમુર
આંખેં હોંશીયાર એર ગફલત કી નીંદે ઉચાટ હો જાયગી.

ખાન બહાદુર અબદુલ અહદકા યકાયક મરના એર ઇસ
સિલ સિલેમેં જો ઇખરત આમોઝ વાકેઆત પેશ આયે ઉનસે સખક
ન હાસલ કરના ગાલીબન ધનસાની તાકતસે ખાદર હે.

લોગ દુઆ માંગા કરતે હેં કે ખુદાવંદા હમકો હમારે ગુના
હોંકી સજા દુનિયાહીમેં દેં એર આખીરતકે અઝાબે અલીમસે જ
ચાલે. લેકિન ખાન બહાદુરકે મરને કે બાદ ઉનકી ગધયત એર ઉ
નકે જનાઝેહા જો દર્દનાક અનજામ હુવા ઉસકો ચક્ષમે ઇખરતસે
દેખનેકે બાદ ગાલિબન કિસીકી યે જુરઅવ ન હોગી કે વો ઇસ દુ
નિયામેં સજાકી દુઆ માંગે.

દુનિયા એક ઇનકિલાઅ આબાદ મકામ હે એર સચ યે હે કે
સુખેહસે શાંમ નક ઇસ નીલગું આસમાનકે નચે એર ઇસ વસીઅ
ઝમીનકે ઉપર સેંકડોં વાકેઆત ગુઝરતે હેં કે અગર ધનસાન ઝરાબી
ચક્ષમે બસીરત વા કરે તો ઇખરત અનદોઝી એર સખક આમોઝી
કે બે શુમાર અખવાબ ખુલે હુએ ઉસકો મીલીંગ મગર ગફલત સિરસ્ત
ધનસાન ઇનપન્સે મગરના અનદાઝ મેં ગુઝર જતા હે એર ઉનસે
કોઈ સખક હાસલ નહીં કરતા એર સમજતા હે કે ઇન વાકેઆતમેં
મેરે લિયે કેઈ દરજા ઇખરત નહીં હે.

લેકિન ૩, દીસેગ્ગર કી સુબેહકે બાદ જો દો પહેર નમુઝર હુઘ ઓર ઉસ્ને ધખરત વ મોએઝલકાને મનઝર બાતિલ પરરત દુનિયાકે સામને પેશ કિયા હકીકત યે હે કે ઇસસે કોઇ આંખ ખ્વાહ બાદ જો મદલતસે કિતનીહી સરસાર કયોં ન હો અસ્મ પોશી નહીં કર સકતી ? ઇસલિયે કે તેરા સદીયોંકે અનદર શાયદહી ઇસ કદર ધખરત નાક નઝઝારા ઉન રહેંઝકી હિદાયતકે લિયે કુદરત કી તરફસે પેશ કિયા ગયા હો જો મેહેંઝ દીન શરોશી કો અપની જિંદગીકા સખસે બહા કારનામા સમઝતે હેં ઓર દુનિયાકી હકીર ઓર ઝલીલ ઇઝ-ઝતોં કો અલ્લાહ ઓર ઉસકે રસુલ કે એહકામસે બી જિયાદા અઝીઝ વ મેહબુબ ખ્વાલ કરતે હેં.

વાકેઆ યે હે કે તા. ૩ દીસેગ્ગર કી સુબેહકો ખાનખહાદુર અખદુલ અહદ સાહબ કા ઇતિહાસ હુવા ઓર ઉસકી ખખર બિ-જલીની તરાફ સારે શહેર દેહલીમેં અનન શનન દોઝ ગઇ ઓર જુહી યે ખખર શહેરમેં વગાકી તરેહ ફયલી ઇસલામી હલકોં મેં એક ઇઝતિરાખ વ બેચેની કે આસાર નમુદાર હો ગયે ઓર સારા શહેર અંદ લખ્હોં કે અંદર ઇઝતિરાખ કદા ખન ગયા. મગર વાઝેહ હો કે યે ઇઝતિરાખ વ બે કરારી ઇસ વજેહસે થી કે ઇસ મોતસે ગમો અલમ થા મગર ખાનખહાદુર મરદૂમ કે આઅમાલસે સારા શહેર વાકિફ થા. ઓર ઉનસે ઇતિહાઇ દરજે નારાઝ વ મુતનફરીર થા બલકે ઇસ હલતક ખદાથા કે શાયદ દેહલીમેં ઇનસે જિયાદા કોઇ બી દુશમને ઇસલામ વ મુલક ન સમઝા જના થા. ખ્વાહ યે ગલત હી કયોં ન હો મગર ખાનખહાદુર સાહબ કે મુતઅલીક આમ તોરસે મુસલમા-નોમેં ચેહી ખ્વાલાત ફયલે હુએ યે ઓર ઇસકી વજેહ યે થી કે ખાનખહાદુર સાહબ કોમી તેહરીકાતકે હમેશા ખિલાફ સમઝે જાતે

रहे उसके जल कभी शहर पर डूकामकी तरहसे काँध मुसीबत, ना-
जीव होतीथी तो इसमें जानबूझकर साहजका हाथ भी शामिल
समझा जाता था. घसकट्टर पब्लिक उनसे यहगुमानथी लेकिन सजसे
जियादा उस बीजने देहलीके मुसलमानों के जानबूझकर साहजसे
पक्षा कर दिया था वो भसलमे पिलाइत ओर तरके भवालात
की मुआतिइत थी. भरहुमसे कहा गया के आप भिताज वापिस
करदे मगर आपने साइ अलद्वाजमे देहली के भशहुर आदिमे पि-
लाइत मेरीस्टरसे कहा के:-“ लाछ याहे धधर की दुनिया उधर हो
जये मे तो क्यामत तक भिताज न छोडुं गा. “ भुजे अली
अपने कंठ अन्धों के लठकाने लगाना छे. ” दरेके अलावा
आप अलीमद के भी दूस्ती ये ओर गुञ्जता अकतोअरके जलसेमे
शरीक होकर तरके भवालातकी मोहोत जियादा मुआलिकत आपने
कीथी ओर भवदाना मोहम्मद अली व शवकतअली, लकीम अजम-
लमान व डाक्टर अनसारी, भवलाना अमुज इलाम वगेरा के पि-
लाइ लाअनतो भलामतडा वोट आपहीकी सरगर्भ काशिशसे दूस्ती-
योंने पास किया था सुके धस आअरी वाकेअेका अेहले देहली के
धलम था धसलिये वो जानबूझकरसे धस दरज्ज पक्षा ये के उनको
मुसलमान केहनाभी उन्हे गवारा न था ओर उनकी जिहगीही मे
धनका सोशीयल पायकाठ कर देनेकी तय्यारीयां हो रही थीं ओर
अगर भरहुम कुछ दिनों ओर जिदा रेहते तो शायद जे लशर उ-
नका भरनेके आद हुवा वो जिहगी ही मे हो जाता. अदर लाइ
देहली के मुसलमान आम तोरसे जान बूझकरसे नाराज थे के धसी
आलममे धनका ता उ डीसेअर की सुभेहको यकायक धनतिकाल

હો ગયા ઓર જયસા કે ઉપર ખ્યાન ક્રિયા ગયા ઉનકી મોતકી ખબર સારે શહેરમેં જિજ્ઞાસીકી તરેહ દોડ ગઇ ઓર મુખાલિકતકે જોશો ખરોશ બદના શુર દુઆ. ઓર એક હીમની ફરીયત નવર આને લખી. નોટીસ ખોરડોં પર બાઅઝ મનચલી જુબીયતોને ખસા મટીસે અયસે શેર જ બજા લિખ દિયે જીનકા મશહુમ યે થા કે ખાનખહાદુર કી મોત બાઇસે મસરરત વ ખુશી હે ઓર અજ નસારા ઉનકો કંધા દેગે ઓર ઉન્હી કે કબ્રસ્તાન મેં વો દર્શન હોઝે ઓર યે અશઆર આનન શાનમેં બચ્ચે બચ્ચે કી ઝખાન પર ચઢ ગયે ઓર હરેક ગલી કુચેમેં લોગ ઇન અશઆરકો ગાને લગે.

ગરઝ યે કે ખાનખહાદુરકે ખિલાફ એક તુફાની જોશ લોખમેં પયદા હો ગયા. અયસા માઅલુમ હોતા થા કે ગોયા કિસી અયસે શખસકી મોત હુઇ હે કે જીસ્ને સારી ઉમ્મ ઇસલામકી બેખકની ઓર મુસલમાનોકી દુશમનીમેં બસર કી હે ઓર હરએક મુતનશરિફકે બઝાતે ખુદ ઉસસે કોઇ દુઃખ પહોંચા હે.

એક સત્તર (૭૦) સાલ કે બુદે કે મરને કે બાદ બન્નેયે ખુદ યે નઝઝારા ઇબરત અફઝા કુલ કમ ન થા લેકિન બાદ કે બે વાકેઆત પેશ આયે વો તો ઇસ કામિલ હેં કે ઇનસાન હરવકત ઉનકો પેશે નઝર રખે ઓર અલ્લાહસે અપને ગુનાહોંકી મચ્ચાશી માંગનેમેં બઝીયા ઉમ્મ બસર કર દે.

કરીબ નવ બજે કે જબ ખાનખહાદુરકે ખિલાફ જોશો ખરોશ બોહોત બઢ ગયા તો લોગ ગિરોહદર ગિરોહ બાઅઝ ખાદિમાને ખિલાફત કે પાસ આને લગે ઓર ઉન્હોને મુતાલિખા શુર ક્રિયા કે ઇસલાતકે એલાન હો જના ચાહીયે કે “ખાનખહાદુર તરકે મવાલાત ઓર ખિલાફત કે મુખાલિક થે. ઇસલિયે ઉનકી મધિયતમેં

જિંદગી વોહી લોગ શરીક હોં જો દુશમને ખિલાફત ઝોર
 કરે મવાલાત કે મુખાલિફ હે. ” જન્મ મુતાલિયા. હદસે બદ
 ગયા ઝોર સેંકડો મુસલમાન સખતી કે સાથ ચે મુતાલિયા કરને
 જો તો મજબુરને સેકેટરી મજલીસે ખુદદામે ખિલાફતને એઅલાન
 કરનેકા ફયસલા કિયા ઝોર દો આહની બોરડો પર જો ચાર ચાર
 જાઝ મુરખ્યાઅ કે અરીઝ વ તવીલ ચે ઉનપર મજકુરા ખાલા ઇખા-
 ત લિખવા કર મુતખરરિક વ મુકદ્દસ ઉટ પર સારે શહેરમે હિસકે
 ખસત કરાનેકા ઇનતિઝામ કિયા ગયા. ઉટકો મુદ્દસો મુતખ-ગિક ઇય
 લિયે લિખા ગયા કે ઇનહી ખુઝુર્ગ કી ખરકતસે દેહલી વાલે પરસે
 કેદ લાખ તાવાનકા ખોઝ હટા થા. ડુલ વાલેકી ચ્યઝ ઇન્હી કે
 કમસે ખતમ હુધ થી ઝોર કુરખાનીએ ગારકે બંદ કરાનેમે બી હઝ-
 રતકી બડી કોશીશ શામિલે હાવ થી.

ખાનખલાદુરકી મઠયતમે શરીક હોતકે લિયે જો દાઅવત નામે
 મુઅઝ્ઝેઝીને એહલે શહેરકે નામ જંરી હુએ ચે ઉનમે લિખા હુવા
 થા કે “ જનાઝેકી નમાઝ ખાદ જુમ્યા જમેઅ મસજીદમે લાગી
 ઝોર વહાંસે મઠયત કબ્રસ્તાનમે જાયગી. ” લેકિન જસવક્ત ખોડ
 લિખે જા રહેથે બહીમારાનકે એક મતખે વાલે ખુઝુર્ગ જો ખાનખ-
 લાદુરકે હમપેશા ઝોર સહી માઅનોમે ઉનકે જાનશીન હો સકતે હે
 હન્હોને ફોરન જાકર ખાનખલાદુરકે વુરસાકો ઇતિલાઅ દી કે નમાઝે
 જુમાકા ઇનતિઝાર ન કરો ઝોર જસકદર જલ્દ મુમકિન હો ઇનકો
 મટીકે અંદર છુપા દો. યુનાંએ ફોરન તખયારી હુધ ઝોર મરહુમકી
 એક દરજન અવલાદ વગેરા નિહાયત તેઝીકે સાથ જનાઝા કબ્રસ્તા-
 નકી તરફ લે ચલે. ઇસકી ખખર ફોરન આમ શહેરમે ફયલ ગઈ
 ઝોર લોગ જુક જુક કબ્રસ્તાનકી તરફ રવાના હો ગયે. ઇતને મેં
 મુકદ્દસ ઉટ બી કીલ કાંટેસે દુરસ્ત હો ગયા ઝોર ખિરામે નાઝસે
 સાથ કુદકવા હુવા જનાઝે કો જા લિયા.

જ્યુકે એઅલાન મળલીસે ખુદદામે ખિલાશવડી વસ્ત્રસે હુઆયા. ઇસલિયે ઉસકે સેકેટરી મવલાના આરિફ હસની ચોર ઉસકી મનવિઃ ઝામીયા કમીટી કે મેમબર મવલાન અબદુલ્લા સોદાગર ચોર હારિફ અઝીઝ હસન સાહબ ચોર મુન્શી અબદુલ કદીર સાહબ વાંગે પર સવાર હોકર ઇસ ગરજસે કબ્રસ્તાન મયે કે લોગ હૈ એ અતિદાલસે તળવુઝ ન કરે ઇસલિયે કે મુસલમાનોંકા જ્વેશો ખરોશ ખોદોવઃ બઢા હુવા થા. મધ્યત તુર્કમાન દરવાઝેસે નિકલકર ઉસ મયદાનમેં પોહોંચ ગઇ થી જહાં જનાઝેકી નમાઝ હોતી હે ચોર નમાઝે લિયે રખી ગઇથી કે ચે હઝરાવ પહોંચ ગયે. સેંકડોંકી તેઅદાદમેં લોગ પહેંચેલી પહોંચ ગયે ચે ચોર બાદમેં લમહા બલમહા ઇસ તેઅદાદમેં સેંકડોંકા ઇઝાફા હોતા ગયા.

મિલ આખિર મવલાના અબદુલ્લા સોદાગરકી માઅરિશત ચોર ઉનકે વસ્ત્રસુતસે પગલિકનેચે મુતાલિયા ઉનકે વુરસાકે સામને પેશ કિયા કે જળ તક ઉલમાકા શતવા ન હો જાયે હમ ઉનકો અપને કબ્રસ્તાનમેં દફન ન કરીંગે કયોં કે ચે હમેશા ખુદા ચોર ઉસકે રસુલકે એહ કામસે એતરાઝ વ ઇનકર કરતે રહે હેં બા વુખુદ ઉલમા કે શતવે કે ખાનખહાદુરીકે ખિતાબ છોડનેસે ઇનકાર કિયા ચોર અલીગઢમેં દુસ્તીયોં કે જલસેમેં મુસલમાન લિલીરોંકે ખિલાફ લાઅનતકા વોટ પાસ કરાયા ચોર મસઅલએ ખિલાશત વ તરફે મવાલાત કે મરતે હમ તક મુખાલિફત કરતે રહે ઇસલિયે હમ ઉનકો અપને કબ્રસ્તાનમેં હરગિઝ દફન ન હોને દેગે.

મધ્યત કબ્રસ્તાનસે ફિર વાપિસ આ ગઈ.

ચે મતાલીયા નિહાયત ઝોરદાર અલફાઝમેં ચોર નિહાયત મઝમુત વ મુસ્તકલ ઇરાદે કે સાથપેશ કિયા ગયા. જુન્કા મુકાબિલા

પુરસાએ ખાનગહાદુર ન કર સકે ઓર ધનાચત ખેઝ માણસીક સાથ ખાનગહાદુરકી મધયત દિર અપને ધરમે ઇસ શાનસે વાપિસ આ ગઇ કે આગે આગે મુકદ્દસ ઉંટ થા ઉરકે પીઝે મધયત મએ એક દરજન કંધા દેને વાલોકે ઓર ઉરકે થોડે શસલે કે બાદ આમ મુસલમાનોકા હુજુમ થાને જનાએસે ખિલકલ અલગ થા. ઇસ અરસેમે ખિલકતકા હુજુમ ઓર બઢ ગયા ઓર ખાનગહાદુર સાહબ કે મેહેલે સુડીવાલાંને કે હઝારોં આદમી ભર ગયે મધયત ધરકે અંદર દાખિલ હુઇ ઓર દરવાઝે પર પહેરા ખુદા માઅલુમ કિસ ગરજસે મુકરર કર દિયા કે પરંદા ભી પર નહીં માર સકતા થા.

ઉંટ સાહબ તો મધયતકો પહોંચા કર ચાંદની ચોક્કી તરફ ચલ દિયે ઓર ખિલકતકા હુજુમ ભી જામે મસજીદ ને ખાનગહાદુર કે મકાનકે કરીબ હે ઓર દુસરી કરીબી મસજીદોંમે જુમાકી નમાઝ પઢનેકે લિયે ચલા ગયા મગર નમાઝસે શરિફ હોનેકે બાદ ભી તમામ મસજીદકે નમાઝી ખાનગહાદુરકે મેહેલે સુડીવાલાંને જમે હોને શુર હો ગયે યહાં તક કે થોડી દેરમે ખીસ પચીસ હઝાર આદમીયોંકા હુજુમ સુડીવાલોંકે બાઝારમે ભર ગયા. ખ્યાલ થા કે શાયદ અજ વાપેસી મધયત જામે મસજીદમે નમાઝા કે લિયે જાયગી મગર યે ખ્યાલ ગલત સાગિત હુઆ. ખીસ પચીસ હઝાર ખિલકતકા હુજુમમે હર લમહા ઇઝાફા હો રહાથા ઓર તરેહ તરેહકી અફવાહેં શયલ રહી થી. કોઇ કેહતાથા કે મકાનકે અંદર હી દફન હોંગે સિફ પચાસ રૂપીયે જુરમાના હે ઇસકે અલાવા ઉનકો ફેરન ખામઅત ભી હો જાયગી. કબી યે ખબર આતી થી કે સહાયે રહુલાહમે ખાનગહાદુરકા ને આતી બાગ હે ઉસમે દફન કિયે જાઇંગે આપ મુસલમાન ઇન દોનાં મુરતોંમે રાઝી થે. કબી યે ખબર ઉડતી થી કે મોટરમે યા.

ડોલીમેં ખિઠાકર દુસરે ચોર દરવાઝેસે નિકાલ બે જાણગે ઓર સખસે આખિરમેં થે ખખર મશહુર થી જો બાદમેં સહી સાખિત હુમ કે પોલીસ ખુલાઈ મધ હે.

ખિલ આખિર ચાર બજેકે ફરીખ મધ્યવતકા કંધા દેને કે લિયે યા ઉસકા હિફાઝતકી ગરઝસે યા ખુદ માલુમ કયોં.

પોલીસકા ગાર્ડ તતખ કિયા ગયા.

મી. ખેરન, ચીફ કમીશનર દેહલી, મી. જે ફરીખ સુપ્રીનટેન્ડન્ટ પોલીસ, એક ઓર અંગ્રેજ અફસર ઓર ખાનખલાદુર હમીદુદ્દીન કો-તવાલો શેહેર મઝે ફરીખ એકસો લઠખંદ પોલીસકે જવાનોંકે જરમેં કુછ સવાર બી થે મોકે પર પહોંચ ગયે ઓર ખાનખલાદુરકે મકાનકા મુહાસિરા કર લિયા.

પોલીસ કે આને કે બાદ મજમા ઓર બી બદ ગયા ઓર જસતરાહ પેહલે અમનો સુકુનકે સાથ ખડા હુઆ થા અબ બી ઇત-મિનાન કે સાથ ખડા રહા. ઇસલિયે કે વો કિસી ફિરામકી મુઝા-હિમત નહીં કરના ચાહતાથા બલકે ઉસકા મુતાલિયા સિર્ફ ઇસકદર થા કે મુસલમાનોંકે કબ્રસ્તાનમેં હમ ખુશીમં દફન ન હોને દેંગે ચે દુસરી બાત હે કે પોલીસ ઝખદસ્તી દફન કર દે.

પોલીસકા ગાર્ડ આનેસે લોગોંકી આંખોંમે આંસુ આ ગયે ઓર વો બ આવાઝ અપને ગુનાહોંકી મઆશી ઓર ખુદાકે હુઝુરમેં તવમા કરને લગે કે ખુદાવંદા હમકો ઇસ ફસવાઇસે મેહફુઝ રખીયો ઓર અપને એહકામ પર ચલનેકી તવશીક અતા ફરમાઇયો ઓર ના ફર-માન બંદોંમેં શામિલ ન કીજયો.

પોલીસસે ગુફતોગુ.

બહર હાલ પોલીસકે આનેકે બાદ પબ્લિકને મવલાના અબ-

કુલાકો અપના નુમાયંદા બનાકર ખાનખલાદુર હમીદુદીનકે ખાસ લેખ. મવલાનાને કોતવાલ સાહબસે કહાકે “ પખલિક જનાઝે કે ઉઠાનેમે મઝહિમ ન હોગી લેકિન વો અપના હક સમજતી હે કે અપને ક-અસ્તાનમે દફન નહોને દે ચુનાચે વો ઇસપર કામમ હે. ” કોતવાલ સાહબને કહા કે “ ખાનખલાદુર સાહબને મરનેકે વક્ત તવખાકી ઓર અપને પુરસાકો વસીયતકી હે કે ખિલાફત વ તરકે મવાલાત કી હિમાયત કરકે મેરે મુતાહોં કી તલાશી કરેં ઓર હમશે સાથ દેં ઓર અગર ખિલાફતકે લોગ આયેં તો તમામ સનદેં ખિતાબ વ તમગે વગેરા ઉનકે સિપુદ્દ કર દિયા જાયે. ” મવલાના અખદુલાહને કહા કે:—“ અગર ઉનકે પુરસા હવફસે યે ખ્યાન કર દેં ઓર આ-યંદા કે લિયે યે વાઅદા કરેં કે ઉનકા તરઝે અમલ ખાનખલાદુરકા સાન હોગા ઓર મુસલમાનોકે સાથ રહીંગે તો હમ ઇસ શર્ત પરકે પોત્રીસ ચહાંસે ચક્ત જાયે ખુદ કંધા દેને જનાઝેકી નમાઝ પઢને કે લિયે તધયાર હેં ઓર અપન કઅસ્તાનમે દફન હોનેકી ઇજાઝતલી દેગે. ”

ચુનાચે ખાનખલાદુરકે ગઠે સાહબઝાદે અખદુલ લતીફ સાહબ ઓર ઉનકે એક દામાદ ઓર એક દુસરે કરીખી અસ્થાને મસજદકી છત પર ચઢકર હલશીયા ખ્યાન ક્રિયા કે “ મરહુમ તવખા કરકે મરે હેં ઓર મસઅલે ખિલાફતકે લિયે વસીયતકી હે કે ખિલાફત કમીટી કે ફયસલે ઓર ઉલમાકે ફતવે કે મુતાબિક ઉનકે પુરસા અમલ કરેં વો ખુદ અપને તરઝે અમલ પર નાદિમ થે ઓર તવખા કર રહે થે ” ઇન પુરસાને અ-પની તરફસે કહા કે “ હમ મઆશી માંગતે હેં ઓર આયંદાસે મુ-સલમાનોકે સાથ રહીંગે ઓર વાઅદા ક્રિયા કે છસ કદર કાગઝાત, સનદેં ઓર તમગે વગેરા હોંગે વો પખલિક કે સામને હમ આગમે જલા દેગે. ”

ધન હર સે અસહાય કે હલશીયા ખ્યાનકે બાદ ભવલાના અખ-
દુશ્તા વ ભવલાના આરિક હસવીને મુખતસિર અલશઝમેં મજમે કે
મુખાવિખ કરકે કંધા દેનેકી હિદાયતકી જસકો સખ લોગોને મનઝુર
ક્રિયા ઇસકે બાદ.

પોલિસ વાપિસ કર દી ગઈ.

ઔર ચીફ કમીશનરો સુપ્રીન્ટેન્ડન્ટ વગેરા બી રખસત હો ગયે
ઔર જનાઝે કો મુસલમાનોને કંધા દે કર જમે મસજદમેં પહોંચાયા.
વહાં કંઈ હઝાર મુસલમાનોને નમાઝ પઢી ઔર કંધા દેતે હુએ હ-
ઝારહા મુસલમાન કબ્રસતાન તક ગયે ઔર મધ્યત્વ કો સિપુરે
ખાક ક્રિયા.

ઝિલ્લો રૂસ્વાઈ ઇજઝતો એહતિરામસે બદલ ગઈ.

જુંડી ખાનબહાદુરકી અવલાદને હલશીયા ખ્યાન દિયા ઔર
પોલીસ વાપિસ હુધ મજમેને અક્ષા હો અકબરકા નાઅરા લમાયા
ઔર પરવાનેવાર મધ્યત્વ કો કંધા દેને લગે. વો તમામ ઝિલ્લત વ
રૂસ્વાઈ જો ચંદ લમહે કબ્જ હો રહીથી ચકાયક ઇજઝતો એહતિ-
રામસે બદલ ગઈ ઔર મુસલમાનોને ચે સાબિત કર દિયા કે ઇનકી
દોરતી દુશમની ઔર ઇનકી અદાવતો મોહબ્બત લિલે હુખ્મે લિલાહ
વ લિલ યુગઝે લિલાહ કે બિલકુલ મુતાબિક હે.

મધ્યત્વકે કબ્રસ્તાને પહોંચને કે બાદ કારી અખ્યાસ હુસેનને
એક તકરારકી જસમેં આજકે ઇબરત આમોઝ વાકેએસે ઉન લોગોં
કો મુતનખ્મેહ ક્રિયા જો અખતક મસઅલ એ ખિલાફત વ તરકે
મવાલાતકી મુખાલિફતસે બાઝ નહીં આતે ઇસકે બાદ મધ્યત્વ દેન
કી ગઈ.

હકીકત ચે હે કે ખાનબહાદુર અખદુલ અહદ સાહબકી મોત
ઔર ઉસકે સિલસિલેમેં જો સખ આમોઝ વાકેઆત ઝુહુરમેં આયે

વો ઉન મગરૂર ઓર સરકશ હસ્તીયોંકે લિયે નિહાયત દરજે ધન-
રતનાક હેં જો હુનયાકી જુહી ઇઝઝતોં ઓર શાંતી વખલવ કે લિયે
ઠીનો મઝહમ ઓર મુલકો કોમ સખકો ખેચ ડાલતે હેં ઓર ખુદાકે
એહકામકી કોઇ વકઅવ ખિતાબોં ઓર એઅઝાઓંકે મુકાબિલેમે
નહીં કરતે.

ઇસ વાકેએસે ઉન સખ લોગોંકો ઇખરત હાસલ કરની ચાહીયે
જીનકી દુનિયા ઓર દીન સિર્ફ મિલત ફરોશીપર મુનહસિર હે. કયા
ઇસ સખક આમોઝ વાકેએસે ખિતાબ યાફતોં, એઅઝાઝી એહદે-
દારોં, કાઉન્સીલકે ઉમ્મીદવારોં, ઇમદાદી કાલેજ વ સ્કુલકે ટ્રસ્ટીયોં
ઓર પ્રોફેસરોં કો કોઇ સખક હાસલ ન હોગા ? ઓર વો લોગ જો
અખતક તરકે મવાલાતકી મુખાલફત પર અડે હુએ હેં ઓર ઇસલામ
ફરોશી કર રહે હેં ઓર મુલકો કોમ કે સાથ ગફારી કરનેસે બાઝ
નહીં આતે ઉનકો ઇસ વાકેએ કે અંદર અપને લિયે કોઇ ઇખરતોં
નસીહત નહીં મિલતી ?

મુખારક હેં વો લોગ જો આખિર વક્ત ઓર અંગમકારસે
પહેલે તવબા કર લેતે હેં ઓર નિહાયત બદનસીખ હેં વો લોગ
જો દીન વ દુનિયાકી ઝિલ્લતોં ફરવાઇકો સિફ અંદરોઝ જુહી ઇઝઝ-
તોંકે લિયે ખરીદતે હેં ઓર મરનકે બાદકા ફરવાઇસે બી નહીં ડરતે.

યે વાકિયા દેહલીસે રોઝાના ઉર્દુ અખબાર “શતેહ”નામી
નિકલવા હેં કન્કે વા. ૫ ની ડીસેમ્બર સને ૧૯૨૦ કે પત્રએમેં શાયે
હુવાંદે. અંતેન સિર્ફ ઇસ વાકેએ કો ગુજરાતી દુરૂમે લિખકર શાયે
કરાયા હે.

ખંદા

નશીતર.

હર મુસલમાન પર ફજ હય.

ઇસલામકી તાઅલીમકા જમા ઝોર સમજના ઇસલીયે.

હમને સવાલ હો. જવાબ કે પેરાએ મેં ઇસલામકી મુકમીલ તાઅલીમકા ઉર્દુ ઝખાન ઝોર ગુજરાતી હરકુમેં છપવાનેકા ઇરાદા કીયા હૈય. જે સીલસીલે વારસાએ હોગી. ઇસ કીતાબમેં ઇસલામી જવાબ ઝોર સવાલ એયસે હોગે.

કીમત પેહેલે હીરસેકે દો આપે
મીલનેકા પતા

સરપંચ અફવાન ઇસાખાંન નસતરં.

ટાપીવાલેકી ધોળ

અમદાવાદ.

સવાલ તુમ કોન હો યાને મઝહબકે લીહાઝસે તુમારા કયા નામ હૈ.

જવાબ મુસલમાન.

સવાલ મુસલમાનોં કે મઝહબકા નામ કયા હૈય યા તુમારે મઝહબકા કયા નામ હૈય.

જવાબ ઇસલામ.

સવાલ ઇસલામ કીયા સીખાતા હૈય. યા ઇસલામ કીસ મઝહબ કે કહેતે હૈ.

જવાબ ઇસલામ ચે સીખાતા હૈય. કે ખુદા એક હૈય. બંદગી લાયક વાકી હૈય. ઝોર હઝરત મોહમદ મુશતુશ ખુદાકે બંદે ઝોર રમુલ હૈય. ઝોર ફરઆન શરીફ ખુદાકી કીતાબ હૈય.

સવાલ ઇસલામ કા ફલમા કયા હૈય.

જવાબ ઇસલામકા ફલમા ચે હૈય.

લાએલાહ! ઇલેલાહ! મોહમદુર રમુલુલાહ

